

- Komisja Faunistyczna 2014. Rewizja współczesnych i historycznych stwierdzeń rzadkich ptaków w Polsce. *Ornis Pol.* 55: 115–134.
- Lekuona J.M., Artázcoz A., Remón J.L., Muñoz J.D. 2017. Census, phenology and habitat choice of Baillon's Crakes *Zapornia pusilla* in Navarre (N Spain). *Revista Catalana d'Ornitologia* 33: 1–9.
- Oreel G.J. 1981. Discovering breeding Baillon's Crakes. *Br. Birds* 74: 146–147.
- Sackl P., Bozic L., Stumberger B. 2003. Baillon's Crane *Porzana pusilla* on the lower Neretva river: notes on a possible breeding location in southern Dalmatia. *Acrocephalus* 24: 21–27.
- Sahli C. 2020. Nouvelle preuve de nidification de la Marouette de Baillon *Zapornia pusilla* en Suisse. *Nos Oiseaux* 67: 83–90.
- Seifert N., Haase M., Van Wilgenburg S.L., Voigt C.C., Ornés A.S. 2016. Complex migration and breeding strategies in an elusive bird species illuminated by genetic and isotopic markers. *J. Avian Biol.* 47: 275–287.
- Tomiałojć L., Stawarczyk T. 2003. Awifauna Polski. Rozmieszczenie, liczebność i zmiany. Polskie Towarzystwo Przyjaciół Przyrody „pro Natura”, Wrocław.

Obserwacje „gęsi grenlandzkich” *Anser albifrons flavirostris* w Polsce i terenowa identyfikacja tych ptaków

Michał Polakowski

Katedra Ekologii i Antropologii, Instytut Biologii, Uniwersytet Szczeciński, Wąska 13, 71-412 Szczecin; michal.polakowski@usz.edu.pl

Dotychczas „gęś grenlandzka” *Anser albifrons flavirostris* była odnotowana w Polsce dwukrotnie. Do roku 2014 Komisja Faunistyczna PTZool. akceptowała szereg jej obserwacji w kraju (Polakowski & Lenkiewicz 2012), ale późniejsza ich rewizja, przeprowadzona wskutek zaostrożenia kryteriów identyfikacji, pozostawiła tylko jedno pewne spotkanie tego taksonu (Komisja Faunistyczna 2014, Stawarczyk et al. 2017). Miało ono miejsce w jednej z najważniejszych ostoi gęsi w Polsce – w Kotlinie Biebrzańskiej (Polakowski et al. 2011, Ławicki et al. 2012), gdzie w dniu 24.04.2012, na polach koło wsi Ostrowik w dolnym biegu Biebrzy (53°24'29.33"N, 22°27'19.84"E), widziano dorosłego osobnika „gęsi grenlandzkiej” (MP). Ptak przebywał w stadzie około 90 gęsi białoczelnych i 6 gęgaw *A. anser*. Również w Dolnym Basenie Biebrzy dokonano drugiej obserwacji tego podgatunku. Miało to miejsce 10.03.2020 koło wsi Rutkowskie (53°15'21.96"N, 22°27'13.47"E). Odnotowano wtedy dwa drugoroczne osobniki, które przebywały razem na łąkach, w stadzie liczącym ok. 3 000 osobników składającym się niemal wyłącznie z gęsi białoczelnych *A. albifrons albifrons* (MP, Piotr Czuliwski). Obie obserwacje zostały udokumentowane nagraniami video i zaakceptowane przez Komisję Faunistyczną PTZool.

„Gęś grenlandzka” gniazduje w zachodniej Grenlandii między 64° a 76° szerokości geograficznej północnej i migruje przez Islandię na zimowiska w Irlandii, zachodniej Szkocji i (rzadziej) zachodniej Walii (Madsen et al. 1999, Kear 2005, Fox et al. 2010, Mitchell et al. 2010, Reeber 2015). Ptaki z tego podgatunku zalatują częściej do położonej bliższej obszaru ich regularnego występowania zachodniej Europy i są obserwowane głównie we Francji, Holandii, Niemczech i Szwecji, choć może to także wynikać z faktu, że aktywność obserwatorów ptaków jest tam wyższa niż w środkowej i wschodniej Europie (Deutsche Avifaunistische Kommission 2017, Gelling et al. 2018, BirdLife Sverige

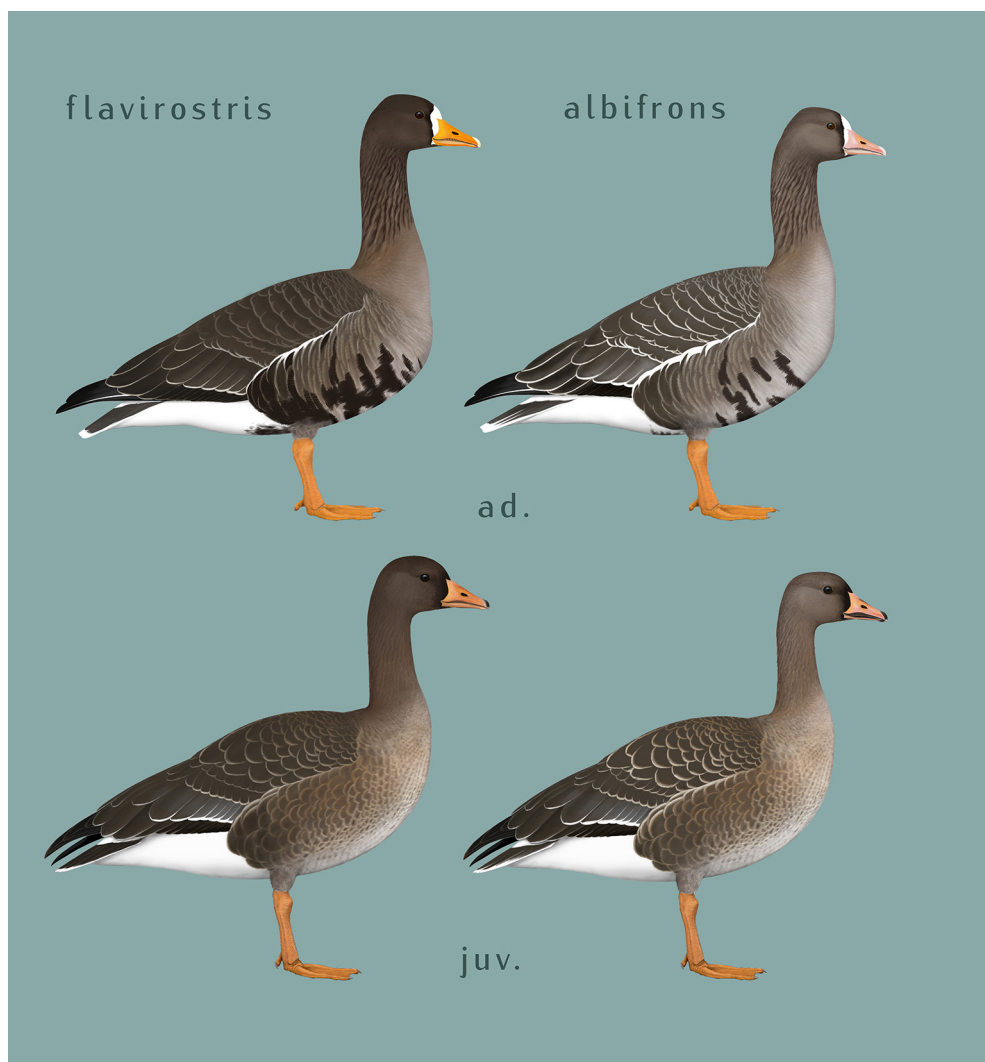
2020, Hugo Touzé – in litt.). Okazjonalnie notowano ten podgatunek też w Danii, na co wskazują zarówno dane z nadajników telemetrycznych (Fox et al. 2020, A.D. Fox – in litt.), jak i obserwacje terenowe (BirdLife Denmark; Per Rasmussen – in litt.). Sporadycznie zalatuje również do Belgii (np. Fox et al. 2018, Vanhove et al. 2020) i Finlandii (M. Bruun – in litt.). „Gęsi grenlandzkie”, które dotarły na obszary położone na wschód od terenów ich regularnego występowania, towarzysząc gęsiom białoczelnym z podgatunku nominatywnego *A. a. albifrons*, mogą migrować wiosną dalej szlakiem „Baltic-North Sea” w kierunku łęgów gęsi na północy Rosji (Madsen et al. 1999). W ten sposób mogą trafiać do środkowej i wschodniej Europy. Na tym obszarze, poza stwierdzeniami z Polski, pojedyncza obserwacja „gęsi grenlandzkiej” pochodzi z Estonii (Ots & Paal 2013), a trzy z Litwy (w tym dwa spotkania prawdopodobnie tego samego osobnika; Morkunas 2014, Jusys 2016, J. Morkunas – in litt.). Podgatunku grenlandzkiego nie stwierdzono na Białorusi, Łotwie i w Rosji (D. Boiko, P. Glazov, T. Pavlushchick, P. Pinchuk, D. Vinchuski – in litt.). Możliwym tego powodem jest przeoczenie tych ptaków w dużych stadach gęsi białoczelnych z podgatunku nominatywnego, trudność ich identyfikacji, brak wystarczającej dokumentacji cech obserwowanych ptaków mogących pochodzić z populacji grenlandzkiej oraz fakt, że zapewne gęsi te znacznie rzadziej dolatują tak daleko na wschód od obszaru ich regularnego występowania. Wpływ na to może mieć też ich coraz mniejsza liczebność na przestrzeni ostatnich lat, szacowana obecnie na około 21 500 os. (Fox et al. 2020, Frost et al. 2020). W związku ze spadkowym trendem jej liczebności, wywołanym prowadzonym wcześniej odstrzałem, niskim sukcesem rozrodczym na Grenlandii i zmianami klimatycznymi (Boyd & Fox 2008, Mitchell et al. 2010), status tego podgatunku w Europie uznano za niekorzystny i zakwalifikowano go do Załącznika I Dyrektywy Ptasiej (Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/147/WE z dnia 30 listopada 2009 r. w sprawie ochrony dzikiego ptactwa. Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej, 26.1.2010).

Rozpoznawanie „gęsi grenlandzkiej”

Problematyka rozpoznawania „gęsi grenlandzkiej” jest skąpo opisana w literaturze (np. Cofta 2016). Ze względu na dużą zmienność osobniczą gęsi białoczelnych, podgatunek grenlandzki jest bardzo trudny w identyfikacji. Poza osobnikami wykazującymi komplet typowych cech charakteryzujących tę formę zdarzają się też ptaki o cechach niejednoznacznych, których przynależność podgatunkowa jest niemożliwa do określenia, szczególnie w niekorzystnych warunkach obserwacji, np. oświetlenia i widoczności, czy przy większej odległości. Jedynie niebudzące wątpliwości osobniki, reprezentujące ewidentne cechy tej formy, mogą zostać oznaczone z całkowitą pewnością, a do pewnej identyfikacji podgatunku niezbędne jest dostrzeżenie i udokumentowanie kompletu cech diagnostycznych (Komisja Faunistyczna 2014).

„Gęś grenlandzka” jest nieco większa i masywniejsza od podgatunku nominatywnego, od którego ma też nieznacznie dłuższy tułów (rys. 1). Jej głowa jest nieco bardziej wydłużona, szyja często trochę dłuższa i grubsza. Dziób u ptaków z formy grenlandzkiej jest mocniejszy i dłuższy (rys. 2; Reeber 2015). Cechy sylwetki często nie są jednak oczywiste, wymagają opatrzenia, dłuższej obserwacji w sprzyjających warunkach i – najlepiej – bezpośredniego porównania z gęsiami białoczelnymi. Co więcej, mogą stanowić jedynie uzupełnienie innych cech zauważonych w terenie. Wiąże się to ze znaczną zmiennością osobniczą gęsi białoczelnej oraz podobieństwem ptaków z podgatunku nominatywnego i formy grenlandzkiej (np. Cramp & Simmons 1977, Kear 2005, Polakowski & Lenkiewicz

2012, Reeber 2015, 2016). Samce i ptaki dorosłe są przy tym większe (Fox & Stroud 2002, Reeber 2015), ale ze względu na dużą zmienność i nakładanie się rozmiarów cecha ta wydaje się być mniej przydatna w terenie, z wyjątkiem sytuacji, gdy można bezpośrednio porównać ze sobą ptaki obu płci czy obu klas wiekowych.

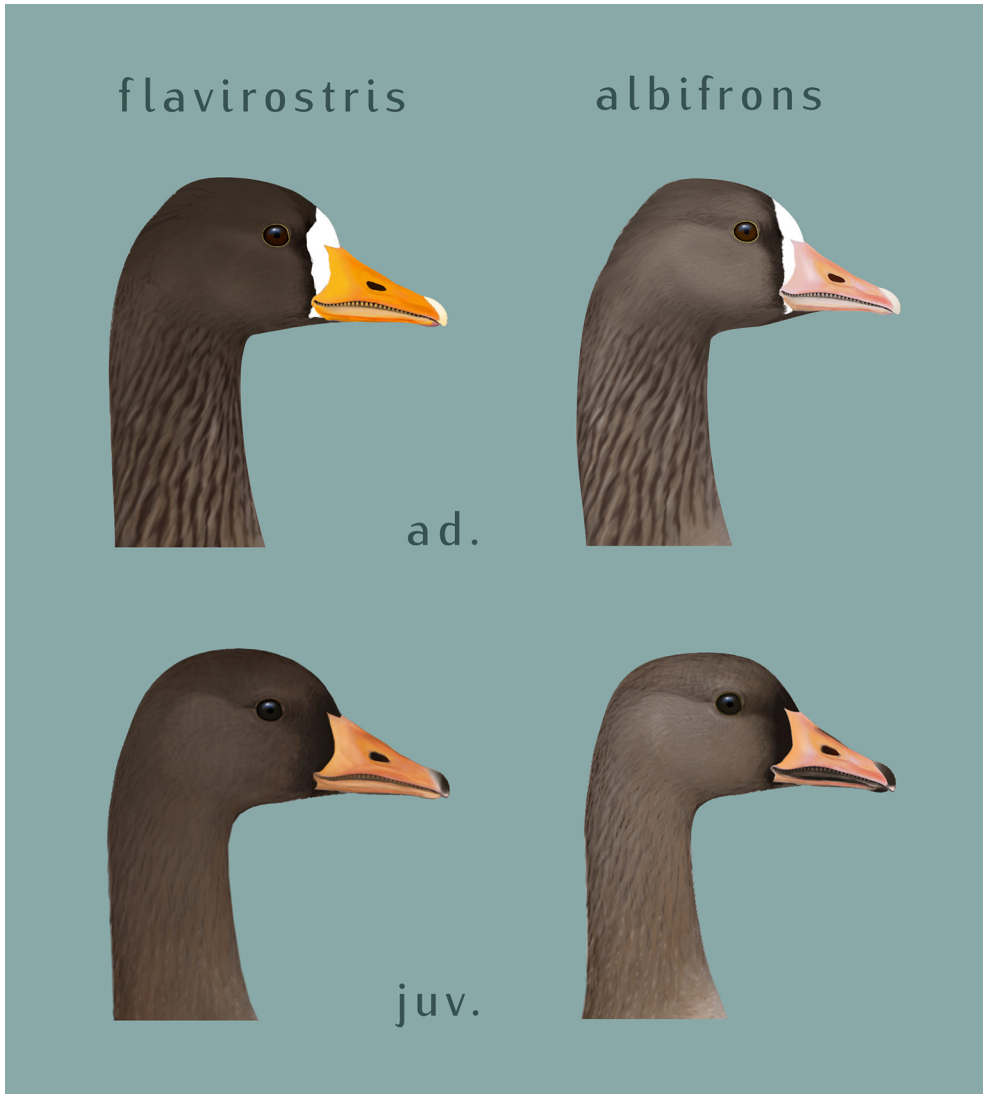

Rys. 1. Porównanie „gęsi grenlandzkiej” *Anser albifrons flavirostris* oraz nominatywnego podgatunku gęsi białoczelnej *Anser albifrons albifrons* (rys. Tomasz Cofta)

Fig. 1. Comparison of the Greenland White-fronted Goose and Greater White-fronted Goose

Jedną z najważniejszych i jednocześnie najlepiej dostrzegalnych cech przy oznaczaniu „gęsi grenlandzkiej” jest ubarwienie dzioba (rys. 2). Jest on jaskrawo pomarańczowy, u nasady nieznacznie jaśniejszy i żółtawy (Reeber 2015). U dorosłych „gęsi grenlandzkiej” ma on biały paznokciec, a u osobników niedojrzałych – czarniawy. Z uwagi na to, że w warunkach europejskich ptaki te często przebywają w stadach gęsi białoczelnych

z podgatunku nominatywnego zwykle istnieje możliwość bezpośredniego porównania wyglądu dzioba obu form. Warto przy tym wspomnieć, że zdarzają się zarówno „gęsi grenlandzkie” o dziobach bardziej różowawych, jak i ptaki nominatywne o dziobach pomarańczowawych (Svensson et al. 2012, Komisja Faunistyczna 2014, Reeber 2015, Paal 2016). Zatem sam wygląd dzioba nie może przesądzać o przynależności do podgatunku.

Rys. 2. Zestawienie wyglądu głów podgatunku grenlandzkiego i nominatywnego gęsi białoczelnej (rys. Tomasz Cofta)

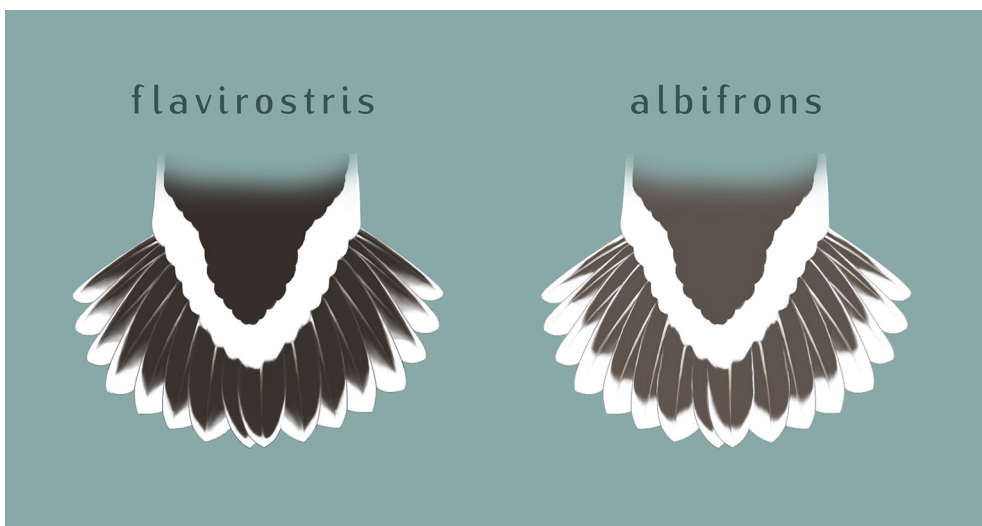
Fig. 2. Comparison of the head features of the Greenland White-fronted Goose and the Greater White-fronted Goose

Głowa formy *albifrons* charakteryzuje się jaśniejszym policzkiem, który jest odgraniczony od białej plamy czołowej ciemnymi piórami (Reeber 2015). W przypadku „gęsi

grenlandzkiej” cała głowa, szyja i pierś są równomiernie czekoladowo-brązowe, choć czasem bywają nieznacznie jaśniejsze na policzkach. U formy *albifrons*, na tle jasnego boku głowy, ciemne oko wyróżnia się bardziej, zaś u *flavirostris* zlewa się z ciemnym bokiem głowy. Podobnie jak u ptaków z podgatunku nominatywnego, biała plama na czole u dorosłych „gęsi grenlandzkich” ma spory zasięg, gdy jest w pełni wykształcona; u osobników niedojrzałych pojawia się podczas pierwszej zimy i ma mały zasięg lub niemal nie występuje wcale (Cramp & Simmons 1977).

Wierzch ciała formy *flavirostris* jest bardziej jednolity i ciemniejszy niż u formy *albifrons* (rys. 1; Polakowski & Lenkiewicz 2012, Reeber 2015), ponieważ pokrywy naskrzydłowe, barkówki, boki tułowia i pióra grzbietu są wąsko, jasnobrązowo obwiedzione (Reeber 2016). Czasem te krawędzie piór są wręcz trudne do zauważenia z większej odległości. Ponadto, pierś i brzuch są koloru ziemistego i ciemniejszego niż u formy *albifrons*. Biała linia oddzielająca bok tułowia od wierzchu jest węższa, krótsza (widoczna zwykle tylko nad tylną połową boku) i mniej zauważalna (Reeber 2016). Występująca u ptaków dorosłych czarna plama na brzuchu jest wyraźniejsza, rozleglejsza i sięga dalej w kierunku kupra, a środkowa część brzucha może być u niektórych osobników wręcz jednolicie czarna (Reeber 2016). Rysunek ten ciemnieje wraz z postępem czasu i wiosną jest najwyraźniejszy (Kristiansen et al. 1999). U osobników niedojrzałych, podobnie jak u podgatunku nominatywnego, plamy na brzuchu nie występują lub są słabo zaznaczone (Cramp & Simmons 1977).

Jedną z najważniejszych cech wyróżniających „gęś grenlandzką” jest ubarwienie ogona. Jest on bardziej podobny do tego, jaki występuje u gęsi zbożowej *Anser fabalis sensu lato*. Pas przedkońcowy jest szerszy i ciemniejszy, a jego jasne obrzeżenia są znacznie węższe w porównaniu do formy nominatywnej (rys. 3; Reeber 2016), u której ciemny pas przedkońcowy jest wyraźnie mniej rozległy i bladejszy, a białawe zakończenia sterówek są znacznie szersze.

Rys. 3. Porównanie ogonów podgatunku grenlandzkiego i nominatywnego gęsi białoczelnej (rys. Tomasz Cofta)

Fig. 3. Comparison of the tail pattern of the Greenland White-fronted Goose and the Greater White-fronted Goose

Podsumowanie najważniejszych cech

„Gęś grenlandzka” jest masywniejsza niż nominatywny podgatunek gęsi białoczelnej i charakteryzuje się grubszą szyją. Cechy te są jednak lepiej dostrzegalne tylko przy bezpośrednim porównaniu z osobnikami formy *albifrons*.

Podgatunek *flavirostris* jest ciemniejszy i dosyć jednolity z wierzchu w porównaniu do jaśniejszej i bardziej kontrastowo ubarwionej gęsi białoczelnej z podgatunku *albifrons*. Powodują to węższe, jasnobarzowe krawędzie piór płaszcza i grzbietu, ciemne, ziemisto ubarwione pierś i brzuch oraz węższa biała linia oddzielająca boki tułowia od wierzchu ciała ptaka (widoczna zwykle głównie nad tylną częścią brzucha).

U dorosłych osobników ciemna plama na brzuchu jest wyraźniejsza, rozleglejsza i sięga dalej w kierunku kupra. Środkowa część brzucha może być wręcz jednolicie czarna.

„Gęś grenlandzka” ma dłuższy i mocniejszy dziób w porównaniu do formy *albifrons*. Jest on pomarańczowy z żółtawą nasadą. Stanowi jedną z pierwszych cech, które zazwyczaj zwracają uwagę w terenie, ale nie może być jedyną cechą, na której oparte jest oznaczenie.

Ogon „gęsi grenlandzkiej” jest ciemniejszy w środku i tylko wąsko, jasno obrzeżony, a bieli na jego krawędzi jest znacznie mniej niż u formy *albifrons*. Przez to jest bardziej podobny do tego u gęsi zbożowej lub tundrowej.

Za wykonanie rysunków do niniejszej pracy i uwagi do pierwszej jej wersji jestem bardzo wdzięczny Tomaszowi Cofcie, a za komentarze do tekstu dziękuję Monice Broniszewskiej, Łukaszowi Jankowiakowi, Wiesławowi Lenkiewiczowi, Joannie Przybylskiej oraz Katarzynie i Krzysztofowi Stępniewskim. Bardzo dziękuję również osobom i instytucjom, które pomogły mi zebrać informacje o występowaniu „gęsi grenlandzkich” w Europie, są to: P. Benson, D. Boiko, M. Bruun, P. Glazov, A. D. Fox, J. Morkunas, J. Pintens, LPO France, U. Paal, T. Pavlushchick, P. Pinchuk, P. Rasmussen, S. Roques, Svenska Raritetskommittén, H. Touzé, D. Vincheuski.

Summary: Observations of the Greenland White-fronted Goose *Anser albifrons flavirostris* in Poland and its field identification. Greenland White-fronted Geese *Anser albifrons flavirostris* have been recorded in Poland twice, during spring migration of 2012 and 2020 in the Biebrza Basin (NE Poland). During the first observation a single adult was recorded, while in 2020 two second-year individuals were found. These are the only records of this subspecies in Poland, which have been accepted by the Polish Avifaunistic Commission. The Greenland White-fronted Geese are rarely seen in Western and Northern Europe (except for their regular wintering range) and further east records are even scarcer. It is probable that individuals from the Greenland subspecies, which move beyond their regular range, rarely join flocks of the nominate form and migrate eastwards in spring, reaching Central and Eastern Europe. The field identification of the Greenland White-fronted Geese is summarized and discussed.

Literatura

- BirdLife Sverige 2020. Greater White-fronted Goose ssp. *flavirostris*. <https://birdlife.se/rk/raritetskatalogen/gass-svanar-ander/blasgas-ssp-flavirostris/>. Data dostępu 11.12.2020.
- Boyd H., Fox A.D. 2008. Effects of climate change on the breeding success of White-fronted Geese *Anser albifrons flavirostris* in west Greenland. *Wildfowl* 58: 55–70.
- Cofta T. 2016. Rozpoznawanie szarych gęsi (*Anser*). *Ptaki Polski* 42: 8–15.
- Cramp S., Simmons K.E.L. (eds). 1977. *Handbook of the birds of Europe, the Middle East and North Africa: The Birds of the Western Palearctic*. Vol. II. Oxford.
- Deutsche Avifaunistische Kommission 2017. *Seltene Vogelarten in Deutschland 2015*. Seltene Vögel in Deutschland 2015: 2–33.

- Gelling G., van der Spek V. & CDNA. 2018. Rare birds in the Netherlands in 2017. *Dutch Birding* 40: 357–380.
- Fox A.D., Ebbinge B.S., Mitchell C., Heinicke T., Aarvak T., Colhoun K., Clausen P., Dereliev S., Faragó S., Koffijberg K., Kruckenberg H., Loonen J.J.E., Madsen J., Mooij J., Musil P., Nilsson L., Pihl S., van der Jeugd H. 2010. Current estimates of goose population sizes in western Europe, a gap analysis and an assessment of trends. *Ornis Svec.* 20: 115–127.
- Fox A.D., Francis I.S., Norriss D.W., Walsh A.J. 2018. Report of the 2017/2018 international census of Greenland White-fronted Geese.
- Fox A.D., Francis I.S., Walsh A.J., Norriss D.W. 2020. Report of the 2019/2020 international census of Greenland White-fronted Geese.
- Fox A.D., Stroud D.A. 2002. The Greenland White-fronted Goose *Anser albifrons flavirostris*. *BWP Update* 4, 2: 65–88.
- Frost T.M., Calbrade N.A., Birtles G.A., Mellan H.J., Hall C., Robinson A.E., Wotton S.R., Balmer D.E., Austin G.E. 2020. Waterbirds in the UK 2018/19: The Wetland Bird Survey. BTO, RSPB and JNCC, in association with WWT. British Trust for Ornithology, Thetford.
- Jusys V.P. 2016. Ornitofaunistiniai stebėjimai Lietuvoje 2016 m. pavasari. *Pauksciai* 30, 2: 21–30 (w języku litewskim).
- Kear J. (ed.). 2005. Ducks, Geese and Swans. *Bird Families of the World XVI*. Oxford University Press, Oxford and New York.
- Komisja Faunistyczna 2014. Rewizja współczesnych i historycznych stwierdzeń rzadkich ptaków w Polsce. *Ornis Pol.* 55: 115–134.
- Kristiansen J.N., Walsh A.J., Fox A.D., Boyd H., Stroud D.A. 1999. Variation in the belly barring of the Greenland White-fronted Goose *Anser albifrons flavirostris*. *Wildfowl* 50: 21–28.
- Ławicki Ł., Wylegała P., Wuczyński A., Smyk B., Lenkiewicz W., Polakowski M., Kruszyk R., Rubacha S., Janiszewski T. 2012. Rozmieszczenie, charakterystyka i status ochronny noclegowisk gęsi w Polsce. *Ornis Pol.* 53: 23–38.
- Madsen J., Cracknel G., Fox A.D. (eds). 1999. Goose Populations in Western Palearctic. A review of status and distribution. *Wetland International Publ.* 48. Wetland International, Wageningen, The Netherlands. National Environmental Research Institute, Rønde, Denmark. 344 pp.
- Mitchell C., Colhoun K., Fox A.D., Griffin L., Hall C., Hearn R., Holt C., Walsh A. 2010. Trends in goose numbers wintering in Britain & Ireland, 1995 to 2008. *Ornis Svec.* 20: 128–143.
- Morkunas J. 2014. Greenland white-fronted goose fund in Lithuania. *Pauksciai* 24, 4: 22 (w języku litewskim).
- Ots M., Paal U. 2013. Linnuharuldused Eestis 2012. Eesti linnuharulduste komisjoni aruanne nr. 11. *Hirundo* 26: 26–50.
- Paal U. 2016. Variation of bill colouration in Greater White-fronted Goose (*Anser albifrons albifrons*). Some notes of orange-billed Greater White-fronted Geese (*Anser albifrons albifrons*). https://www.estbirding.ee/artiklid/variation-of-bill-colouration-in-greater-white-fronted-geese-anser-albifrons-albifrons?fbclid=IwAR34HcysJ_qZO51hqTnZ2GFpNoGlvX1MSOfsN-QuC1ymT2Ap6OdRZgW69XsE
- Polakowski M., Broniszewska M., Jankowiak Ł., Ławicki Ł., Siuchno M. 2011. Liczebność i dynamika wiosennego przelotu gęsi w Kotlinie Biebrzańskiej. *Ornis Pol.* 52: 159–180.
- Polakowski M., Lenkiewicz W. 2012. Pierwsze obserwacje „gęsi grenlandzkiej” *Anser albifrons flavirostris* w Polsce i problematyka terenowej identyfikacji tego podgatunku gęsi białoczelnej *Anser albifrons*. *Kulon* 17: 101–106.
- Reeber S. 2015. *Wildfowl of Europe, Asia and North America*. Helm, London.
- Reeber S. 2016. Greater and Lesser White-fronted Geese. *Birdwatch* 284: 43–48.
- Stawarczyk T., Cofta T., Kajzer Z., Lontkowski J., Sikora, A. 2017. Rzadkie ptaki Polski. Studio B&W Wojciech Janecki, Sosnowiec.
- Svensson L., Mullarney K., Zetterstrom D. 2012. *Przewodnik Collinsa*. Ptaki. Multico, Warszawa.
- Vanhove F., Baeten S., Lebrun R., Demeulemeester M., the members of the BRBC. 2020. Rare Birds in Belgium in 2019. Belgian Rare Birds Committee.